

جمهوری اسلامی ایران

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

رساله علمی سطح ۳

موضوع رساله

نقش و جایگاه تیسیر (آسان‌گیری) در تربیت دینی

استاد راهنما:

حضرت حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمد ناصر سقایی بی‌ریا

استاد مشاور:

حضرت حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر سید ابراهیم حسینی

محقق:

علی باقری

سال تدوین: بهار ۱۳۹۴

چکیده:

از جمله مباحث مهم در حوزه تربیت در اسلام تیسیر « آسان گیری و آسان سازی » است. تیسیر دارای معانی و ابعاد مختلفی است. که در این پایان نامه به همه مواردی که به نوعی در تربیت انسان از دیدگاه قرآن و روایات نقش دارد خواهیم پرداخت. به عنوان مثال آسان گیری در محتوای آموزش و تربیت و در روش تبلیغ و دعوت دینی و نیز آسان گیری در اخلاق مربی می تواند از ویژگی های یک تربیت مطلوب به حساب آید. توجه داشتن به ظرفیت ها، علاقه ها و نیازهای افراد در امر تربیت و تحمیل نکردن فوق طاققت نیز یکی از موارد تیسیر می باشد.

قرآن کریم در مواردی چند، از جمله تیمم و روزه و جهاد، به قانون نفی عسر و حرج به عنوان قانون عمومی اشاره کرده است. مفاد این آیات این است که در احکام الهی (هم در تشریح و هم در اجراء) عسر و حرج وجود ندارد. این پایان نامه در رابطه با بررسی نقش، جایگاه، مبانی، روشها، موانع، آسیبها و ابعاد مختلف تیسیر (آسان گیری) در تربیت دینی می باشد. نوع و روش تحقیق در این پایان نامه کتابخانه ای، توصیفی و تحلیلی عقلی می باشد. آراء اندیشمندان در این حوزه به عنوان پیشینه بحث ذکر خواهد شد و سپس با بهره گیری از آیات مرتبط با تیسیر و روایات مختلف در این باب دیدگاه اسلام مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

کلید واژه ها: ، تیسیر، آسان گیری، آسان سازی، تربیت دینی، رفق، عسر و حرج

فهرست مطالب

مقدمه :	۱
۱- بیان مسأله :	۳
۲- اهمیت و ضرورت تحقیق :	۴
۳- سؤالات اصلی و فرعی تحقیق:	۵
۴- فرضیات تحقیق :	۶
۵- پیشینه تحقیق:	۶
۶- روش تحقیق :	۱۰
۷- ساختار تحقیق :	۱۰

بخش اول : مفاهیم و کلیات پژوهش

فصل اول : مفهوم شناسی:	۱۲
مبحث اول : تربیت:	۱۲
۱- تربیت در لغت:	۱۲
۲- تربیت در اصطلاح:	۱۳
مفهوم شناسی تربیت دینی:	۱۹
۳- تربیت در قرآن و روایات:	۲۱
۴- تربیت در دین:	۲۸
مبحث دوم: تیسیر:	۲۹
۱- معنای تیسیر :	۲۹
۲- معنای تیسیر در قرآن:	۳۲
مبحث سوم: مدارا:	۳۲
۱- مدارا در لغت:	۳۲
۲- مدارا در اصطلاح:	۳۳
مبحث چهارم : رفق:	۳۴
۱- رفق در لغت:	۳۴
۲- رفق در اصطلاح:	۳۴
فصل دوم : کلیات:	۳۶
۱- اقسام تیسیر:	۳۶

۳۶	۱-۱ تیسیر در محتوای آموزش و تربیت.....
۳۶	۲-۱ تیسیر در رفتار مربی.....
۳۸	۳-۱ تیسیر در عمل خود و دیگران.....
۳۸	۲- گستره تیسیر در حوزه اخلاقی.....

بخش دوم : دلالت صریح و ضمنی اصل تیسیر در قرآن و سنت

۴۱	۱- واژه تیسیر در قرآن.....
۴۳	۲- تیسیر در روایات.....
۴۷	فصل اول: مبانی عمومی تیسیر در اسلام.....
۴۷	۱- نفی اکراه در دین.....
۴۸	۲- سمحه و سهله بودن دین.....
۵۱	۳- تدریج و تدریج در تشریح.....
۵۳	۴- تمکن در تکلیف و اعتدال.....
۵۹	۵- نفی عسر و حرج در دین.....
۵۹	۶- انتخابگری و مسئولیت پذیری انسان.....
۶۲	۱-۶ اختیار انسان و تیسیر.....
۶۴	۲-۶ آیات ناظر به جبر و اختیار انسان.....
۶۶	۳-۶ گرایش فطری انسان به دین الهی.....
۶۹	فصل دوم : مناسبات تیسیر با احکام خاص.....
۶۹	۱- تیسیر در حدود الهی.....
۷۱	۲- تیسیر در جهاد.....
۷۲	۳- تیسیر و مراحل امر به معروف و نهی از منکر.....
۷۴	۴- تیسیر در تکالیف سخت مثل روزه.....
۷۴	۵- قاطعیت و صلابت در اسلام.....
۷۴	۱-۵ قاطعیت در رساندن مأموریت و رسالت الهی.....
۷۵	۲-۵ قاطعیت در مبارزه با باطل و بیان حق.....
۷۶	۳-۵ قاطعیت در بیان آموزه‌ها و معارف دینی.....
۷۷	۴-۵ قاطعیت حکومت در برابر حقوق مردم، برقراری عدل و مبارزه با ظلم.....
۷۹	۵-۵ قاطعیت حکومت در اجرای حدود الهی.....

۸۱	۶-۵ قاطعیت در نفی و طرد ولایت کفار بر مسلمانانها:
۸۳	فصل سوم : مصادیق تیسیر در قرآن و سیره معصومین.
۸۳	۱-۱ تیسیر در رویارویی با مردم :
۸۴	۲-۱ تیسیر در تشریح :
۸۶	۳-۱ تیسیر در دعوت مردم به دین :
۸۶	۴-۱ تیسیر در همزیستی مسالمت‌آمیز مسلمانان با پیروان ادیان دیگر:
۸۸	۵-۱ تیسیر در زمامداری و مدیریت :
۹۰	۶-۱ دستور اسلام به تیسیر (آسان‌گیری) به مثابه یک فضیلت اخلاقی :
۹۱	۷-۱ تیسیر خداوند در پاداش و کیفر :
۹۲	۲- آثار تیسیر
۹۲	۱-۲ جذب سریع
۹۴	۲-۲ تأثیر تیسیر و مدارا در تربیت
۹۵	۱-۲-۲ به‌کارگیری رفق و مدارا در تربیت اعضای خانواده
۹۵	۲-۲-۲ به‌کارگیری رفق و مدارا در تربیت کودکان
۹۸	۳-۲ بیان ساده
۱۰۰	۴-۲ نقش ایجاد رغبت به کار خیر در تیسیر

بخش سوم : روش‌ها ، موانع و آسیب‌های تیسیر

۱۰۳	فصل اول: روش‌های اعمال تیسیر
۱۰۳	۱- تشویق
۱۰۴	۲- رفق و مدارا
۱۰۵	۳- موعظه
۱۱۴	۴- ارائه الگو
۱۱۷	۵- محبت و خیر خواهی
۱۱۹	فصل دوم : موانع
۱۱۹	۱- جهل
۱۲۱	۲- تکبر
۱۲۳	۳- شیطان
۱۲۴	۴- هواپرستی

۱۲۵	۵- استبداد
۱۲۶	فصل سوم : آسیب شناسی
۱۲۶	۱- تیسیر و اباحه گری
۱۲۶	۲- تیسیر و تساهل و تسامح در دین و بی برنامه‌گی
۱۲۹	۳- تیسیر و مداهنه
۱۳۱	نتیجه گیری
۱۳۶	پیشنهادات
۱۳۷	منابع و مأخذ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

و الحمد لله رب العالمين نحمده و نستعينه و نتوكل عليه و نستغفره و نصلي و نسلم على حبيبه و نجيبه و خيرته في خلقه حافظ سره و مبلغ رسالاته بشير رحمته و نذير نعمته سيدنا و نبينا ابي القاسم المصطفى محمد و على اله الاطيين الاطهرين المنتجين الهداء المهديين المعصومين سيما بقیة الله في العالمين و السلام على ائمة المسلمين و حماة المستضعفين و هداة المؤمنين.

هدایت انسان ها از اهداف اصلی قرآن کریم است. خدای متعال انسان را با اعطای اختیار به این عالم آورد تا او را در معرض امتحان ها قرار دهد و با انجام تکالیف الهی به کمال مطلوب و سعادت حقیقی، که در جهان آخرت رقم می خورد، برساند. خدای متعال رب اوست و با سنت های الهی انسان را در نظام تربیتی خاصی قرار داده است. با توجه به محدودیت ظرفیت انسان و لطف و مهربانی خدای متعال تیسیر (آسان گیری و آسان سازی) راه هدایت یکی از شیوه ها و سنت های الهی است که در نظام تربیتی اسلام نقش ویژه ای دارد. در این پایان نامه نویسنده تلاش دارد ابعاد و ویژگی های این موضوع را بررسی کند.

۱- بیان مسأله:

مسأله تیسیر (آسان گیری و آسان سازی) یکی از ارکان اساسی تعلیم و تربیت و تبلیغ می باشد که در قرآن و احادیث برآن تاکید شده است. آیات بسیاری از قرآن مجید از جمله آیه « و ما جعل علیکم فی الدین من حرج (حج: ۷۸)؛ در اجرای این دین، سختی و زحمتی بر شما قرار داده نشده است» یا آیه « یرید الله بکم الیسر و لایرید بکم العسر (بقره: ۱۸۵)، خداوند آسانی را برای شما می خواهد و سختی شما را نمی خواهد» به روشنی نمودار این امر است؛ پس تیسیر یکی از ویژگی های کلی دین اسلام را تشکیل می دهد و بر عکس عقیده بعضی که آن را قاعده ای جانبی در نظر می گیرند، به وسیله رسول گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله)، اصل دین و برانگیخته شدن وی برای اجرای آن، براساس سمحه و سهله بودن معرفی شده است. آموزه ها و قوانین اسلامی به آسان گیری بر مردم و تسهیل وظایف آنان گرایش دارد و فقط در مواضعی به سخت گیری نزدیک می شود که ایمان و اخلاق جامعه در معرض تباهی قرار گیرد و مصلحت عمومی به خطر افتد و نرمی و ملایمت نیز چاره سازی نکند؛ وگرنه روح غالب در آموزش ها و دستورهای اسلامی به تیسیر و تخفیف و جلب قلوب معطوف است

مسأله تیسیر در دین اسلام که به طور کامل تبیین شده است؛ که از نظر عملی نیز زندگی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امامان علیهم السلام به طور عام، و احکام فقهی صادر شده از طرف آنان به طور خاص، این امر را تأیید می کند؛ به طوری که به یقین می توان قاعده تیسیر را از آن دریافت و شمول و دامنه این قاعده اگر نگوئیم از قواعد دیگر اسلام بیش تر است دست کم همچون قاعده لاضرر گستردگی فراوانی دارد؛ به طوری که همه فروع شریعت را دربرمی گیرد. مجتهدان به این قاعده در مرحله وضع احکام و قوانین اسلام، اجرای احکام و استنباط آن ها استناد می کنند.

همچنین الگوی تیسیر در قرآن و روایات با هدفی بالاتر در میان انواع الگوهای غربی گسترش یافته و خود را در قالب تربیت دینی نشان می دهد و می تواند یک راهبرد موثر و کارآمد برای تحکیم رابطه مریبان و متریبان و فرزندان با والدین باشد و در مراکز تخصصی تربیتی، روانشناسی، آموزش و پرورش، مراکز حوزوی، مدیریتی و نیز در تربیت عمومی کاربرد داشته و مورد استفاده قرار گیرد.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق:

بررسی های صورت گرفته نشان می دهد، با این که در این زمینه آثاری وجود دارد که هر کدام از آن ها به جنبه ای از این بحث از دیدگاه خاصی پرداخته است، ولی تاکنون به صورت بنیادی و جامع پژوهش مستقلی در باب چگونگی « تیسیر» و نقش و جایگاه آن در تربیت دینی نشده، هم چنین گستره، کارکردها

و آسیب های آن شناسنایی نگردیده است. بر همین اساس انجام یک پژوهش کامل بسیار ضروری به نظر می رسد و به لحاظ علمی از ارزش بالایی برخوردار خواهد بود. این موضوع به سهم خود بخشی از خلاء موجود در مباحث تربیتی را در این زمینه جبران خواهد نمود. هرچند با توجه به آثار نسبتاً اندک در این زمینه انجام تحقیق مشکل به نظر می رسد ولی امتیاز این تحقیق یعنی اهمیت و ارزش بالای آن جبران سختیهای این پژوهش را می نماید. در اندیشه اسلامی، رابطه خداوند با موجودات بر اساس رحمت^۱ و محبت و بر بنیان ربوبیت^۲ استوار گشته و ارتباط افراد جامعه با همدیگر بر پیوند ناگسستنی «اخوت»^۳ بنا نهاده شده است؛ پیوندی که تقویت و تحکیم آن، با گسترش و نهادینه شدن فرهنگ «تیسیر(آسان گیری و آسان سازی)» که میوه شیرین آن، صلح، صمیمیت و وحدت هم دلی و همزبانی است، رابطه مستقیمی دارد. با وجود این، ضرورت مرزبندی و بازشناسی حوزه تیسیر، از محدوده سازش و مجامله کاری و هم چنین تساهل و تسامح ناروا، بر کسی پوشیده نیست؛ چه اینکه «نرمش و بخشش» با تمام امتیازات و محاسنش، گاه نامطلوب و حتی زیان آور است و دست یابی به فضیلت مدارا و تیسیر، بستگی به دانستن معنای دقیق آن و تمیز دادن مصادیق واقعی از مصادیق جعلی و نادرست دارد.

شهید ثانی^۴ در تفسیر شریعت و فایده و حکمت وضع آن می گوید: آن، قانون الهی و طریق امامی است. به وسیله آن، احکام جاری، و حلال از حرام تمییز داده می شود. فایده اش کمال مکلفان از حیث علم و عمل است. حکمت وضعش، هدایت گمراهان از خطا است. دین برای هر وضع و شریف و قوی و ضعیفی وضع شده است؛ پس عقل حکم می کند که دین طریقی آسان و سیلی روشن باشد؛ چنان که خود حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) به این مطلب اشاره فرمود که «انی بعثت علی الملّه السمحه البیضاء» من بر دین آسان گیر و روشن برانگیخته شده ام. ملت و شریعت و دین یکی است. دین نزد خدا اسلام، و سهولت ضدّ صعوبت است. مسامحه نیز عدم مضایقه و تنگی به شمار می رود. بیاض هم کنایه از نور و روشنایی است؛ پس طریقی است که هیچ کس از آن گمراه نمی شود. هر کس دین را سخت بگیرد و تمسک به آن را به

۱. انعام/۱۲؛ غافر/۷.

۲. در قرآن کریم، از صفت ربوبیت الهی، حدود ۹۷۰ بار، و بیش از صفات دیگر الهی یاد شده است.

۳. حجرات/۱۰.

۴. العاملی (شهید ثانی)، شرح لمعه، قم، داوری، اول، ۱۴۱۰ ق، ج ۹، ص ۷۵۰ و ۷۵۱.

سختی صعود به آسمان ببیند با سنت مخالفت، و شریعت را باطل کرده و باعث فوت حکم شریعت شده و فوایدش را پست و ضعیف کرده است .

۳- سؤالات اصلی و فرعی تحقیق

سؤال اصلی تحقیق:

* نقش و جایگاه تیسیر (آسان گیری و آسان سازی) در تربیت دینی چیست ؟

سؤالات فرعی تحقیق:

۱- ماهیت و معنای اصل تیسیر در تربیت دینی چیست؟

۲- مبانی قاعده تیسیر چیست؟

۳- مصادیق تیسیر در آیات و روایات چیست؟

۴- عوامل تیسیر در آیات و روایات چیست ؟

۵- موانع و آسیب های تیسیر در تربیت دینی چیست ؟

سوالات فرعی تر:

۱- چرا دین اسلام در میان همه ادیان دین سهله و سمحه است؟

۲- تیسیر در تربیت دینی مطلق است یا مقید؟

۳- تفاوت تیسیر با اباحه گری چیست؟

۴- آثار، کارکردها و نتایج تیسیر در تربیت دینی کدامند؟

۴- فرضیات تحقیق:

فرضیه ای که در این پایان نامه در صدد بررسی آن هستیم این است که تیسیر با توجه به ظرفیت و سطح توانمندی، وسع جسمی و روحی افراد و بعد معرفتی و روان‌شناختی و با دوری از افراط و تفریط در کنار و توأم با مؤلفه‌های دیگر از جمله محبت، مدارا، خیرخواهی و قاطعیت، موعظه، تدریج و تدرج و... در تربیت دینی بسیار موثر و مورد سفارش و تأیید آموزه‌های دین اسلام است و در موارد متعدد و از ابعاد مختلفی در نظام تعلیم و تربیت اسلامی به شکل ویژه ای وجود دارد و از آن بهره برداری می‌شود.

۵- پیشینه تحقیق:

در امر تربیت دینی آثار مختلفی از دانشمندان و نویسندگان به جا مانده است که این کثرت حاکی از حساسیت و اهمیت امر تربیت و بخصوص تربیت دینی می‌باشد.

بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد، تاکنون به صورت بنیادی و کاربردی پژوهش مستقلی در باب چگونگی «تیسیر» و نقش و جایگاه آن در تربیت دینی نشده، هم چنین گستره، کارکردها و آسیب‌های آن شناسایی نگردیده است. به جرات می‌توان گفت حتی یک مقاله مستقل در این باب به رشته تحریر در نیامده و در بعضی از کتب تربیتی در حد چند سطر تا چند صفحه به آن اشاره رفته است. تفسیر المیزان جلد (۱۴) سوره مریم آیه ۹۷ صفحه (۱۷۵) نوشته علامه طباطبایی تاریخ چاپ ۱۳۶۸،

معنای تیسیر قرآن به زبان پیامبر (صلی الله علیه و آله)

" فَإِنَّمَا يَسْرُنَا بِلِسَانِكَ لِنُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا "

کلمه "تیسیر" به معنای تسهیل است، و از این فهمیده می‌شود که می‌خواهد از سابقه‌ای خبر دهد که با آن سابقه تلاوت و فهم قرآن دشوار بوده، هم چنان که در جای دیگر در باره کتابش از مثل چنین حالتی خبر داده و فرموده " وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ، إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ، وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ ". سوگند به کتاب روشنگر. که ما آن را خواندنی عربی کردیم، شاید تعقل کنید. و سوگند که این خواندنی قبلا در ام‌الکتاب نزد ما بود، که مقامی بلند و فرزانه دارد. سوره زخرف، آیات ۲-۴.

که در آن خبر می‌دهد از اینکه اگر قرآن به آن حال که بود (و اکنون نیز هست) نزد خدا باقی می‌ماند و او را به این صورت که فعلا هست عربی و خواندنیش قرار نمی‌داد هیچ‌امیدی نمی‌رفت که مردم آن را بفهمند و هم چنان علی (بلند پایه)، و حکیم (غیر قابل فهم و تعقل) می‌ماند.

از اینجا این معنا تایید می‌شود که منظور از تیسیر و آسان کردن آن، این است که آن را به لسان عربی، که لسان مادری آن حضرت است، بر زبانش جاری کرد، پس آیه مورد بحث از این حقیقت خبر می‌دهد که خدای تعالی قرآن را به زبان او جاری کرد، یعنی آسان کرد تا تبشیر و انذار مردم آسان باشد.

بعضی^۱ گفته‌اند: معنای تیسیر قرآن به زبان رسول خدا همین است که از راه وحی آن را به زبان آن جناب جاری کرد، وحی کلام الهی خود را به آن جناب اختصاص داد تا تبشیر و انذار کند. ولی هر چند این وجه در جای خود وجهی عمیق است، لیکن وجه اول علاوه بر اینکه مورد تایید آیات سابقه و امثال آن است، با سیاق آیات سوره مطابق‌تر نیز هست.

کتاب سیری در تربیت اسلامی صفحه ۱۶۸ نوشته مصطفی دلشاد تاریخ چاپ دوم (۱۳۷۶)

اصل تسهیل و تیسیر

((تسهیل)) و ((تیسیر)) به معنای آسان کردن و سهل گردانیدن است، ۲ و مراد آن است که در هر حرکت تربیتی راههای آسان و میسر به روی متربی گشوده شود تا میل و رغبت به رفتن فراهم شود و با متربی از سر ملایمت و مدارا رفتار شود تا بتواند راه را بر خود هموار سازد و طی طریق کند و به مقصود دست یابد.

سنت الهی در تربیت

خدای رحمان راه خیر و سعادت انسان را هموار و آسان کرده است و با وجود این، انسان حق را می‌پوشاند و به راه حق نمی‌رود!

(قتل الانسان ما اکفره من ای شیء خلقه من نطفه خلقه فقدره ثم السبیل یسره .) عبس / ۱۷ تا ۲۰.

کشته باد انسان، چه ناسپاس است! او را از چه چیز آفریده است؟ از نطفه ای خلقش کرد و اندازه مقررش بخشید. سپس راه را بر او آسان گردانید.

کتاب هدایت و سعادت انسان (قرآن کریم) نیز آسان قرار داده شده است تا حرجی بر مردمان در فهم و دریافت آن نباشد.

^۱ . منهج الصادقین، ج ۵، ص ۱۶۲.

^۲ . لغتنامه دهخدا، ذیل واژه های ((تسهیل)) و ((تیسیر)): فرهنگ معین، ج ۱، صص ۱۰۸۳، ۱۱۸۰.

(و لقد يسرنا القرآن للذکر فهل من مدکر .) قمر / ۱۷ .

و هر آینه قرآن را برای یادآوری و پند گرفتن آسان ساختیم ، پس آیا یادآورنده و پند گیرنده ای هست ؟

خدای رحمان کتاب عزیزش را به گونه ای قرار داده است که فهم مقاصدش برای عامه و خاصه ، برای فهم های ساده و عمیق آسان باشد و هر کس به اندازه فهم و ادراک خود از آن بهره ببرد . ۱ . سنت تربیت الهی چنین است و خدای مهربان شریعت خود را سهل و آسان قرار داده است تا همگان به کمالات الهی متصف شوند . چنانکه فرموده است:

(یرید الله بکم اليسر و لا یرید بکم العسر .) بقره / ۱۸۵ .

خداوند برای شما آسانی می خواهد و برای شما دشواری نمی خواهد .

(و ما جعل علیکم فی الدین من حرج .) حج / ۷۸ .

و در دین بر شما سختی قرار نداده است .

پایان نامه ی با عنوان روش های تربیت فرزند از نظر قرآن و اهل بیت نوشته سید اصغر علی زیدی تاریخ چاپ ۱۳۸۵ ،

تربیت صحیح فرزند یکی از دغدغه های اساسی انسان های آگاه بوده و تأثیر آن در فرد، خانواده و اجتماع، کاملاً روشن است؛ به همین جهت، احساس نیاز به تحقیقی جامع که روش های تربیت فرزند از دیدگاه قرآن کریم و اهل بیت (ع) را به دقت بررسی نماید به صورت جدی مطرح است. موضوع تربیت فرزند از دیدگاه اسلام را می توان در بخش های گوناگونی مانند مبانی، اصول، مراحل، زمینه ها و اهدافی مورد بررسی قرار داد.

در همین راستا ایمان به خدا، کرامت و فطرت مهم ترین مبانی تربیت اسلامی به شمار می رود. اصل اعتدال، تعقل، تسهیل و تیسیر، زهد و تفکر نیز اصول محوری تربیت اسلامی هستند. همچنین مراحل تربیت اسلامی شامل دوران های پنج گانه بارداری، شیردهی، کودکی، نوجوانی و جوانی می شود.

^۱ . محمدحسین، طباطبائی، تفسیر المیزان ، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۸ ش.ج ۱۹، ص ۶۹.

نکته مهمی که همواره باید مورد توجه باشد آن است که تربیت صحیح بدون توجه به زمینه‌های اثرگذار میسر نبوده و نباید از نقش زمینه‌هایی چون محیط، وراثت و دوست، غفلت نمود. با این توصیف، در صورتی که تربیت فرزندان طبق تعالیم اسلامی انجام شود اهدافی چون یقین، عبادت، لقاءالله، خودآگاهی، تکامل عقل و قلب، و عدالت کاملاً قابل دسترسی خواهد بود.

مقاله ای با عنوان اصول مهم تربیت در اسلام ص ۱۳ نوشته حوزه علمیه فاطمه الزهرا خوراسگان تاریخ چاپ ۱۳۹۲

و کتاب ماه مهرپرور تربیت در نهج البلاغه ص (۲۹۴) نوشته مصطفی دلشاد تاریخ چاپ اول ۱۳۷۹
اصل تسهیل و تیسیر

و منظور از اصل تسهیل و تیسیر این است که برنامه‌ها و اقدامات تربیتی باید اموری آسان و میسر باشد و مبتنی بر تکالیف شاق نباشد و راههایی در تربیت گشوده شود که متربی با میل و رغبت در آن راهها گام زند. ملایمت و مدارا اصلی حاکم در همه‌ی اموری است که نام تربیت بر خود دارد و آنچه مبتنی بر روشهای تکلف‌آور و خشونت بار باشد از حوزه‌ی تربیت بیرون است،

راه گشاده تربیت

راه تربیت فطری، راهی گشاده مبتنی بر آیینی حنیف و آسان و ملایم است، چنانکه بنیانگذار این نظام تربیتی خود فرموده است:

«بعثتني بالحنيفه السهله السمحه.»

خداوند مرا بر شریعت و دین حنیف و آسان و ملایم مبعوث کرده است.

راه و رسم نبوی در تربیت، مبتنی است بر آسانگیری و نرمی و هر تربیتی که بر این اصل بنا نشود، تربیتی بیرون از آیین تربیت نبوی است، که رسول خدا (ص) فرموده است:

«بعثت بالحنيفه السمحه- او السهله- و من خالف سنتي فليس مني.»

مدارا و ملایمت در تربیت

انسان حکیم، بر اساس حکمت تربیت می‌کند و چنین تربیتی از خشونت و قساوت به دور است. فهم درست دین که در اندیشه و راه و رسم آنان جلوه دارد، این گونه است و تربیتی که بدان خوانده‌اند، تربیتی است مبتنی بر مدارا و ملایمت. از پیشوای حکیمان، علی (ع) چنین روایت شده است:

«علیک بالرفق، فانه مفتاح الصواب و سجدیه اولی الالباب.» بر تو باد به ملایمت، زیرا که آن کلید درستی و از مختصات خردمندان است.

و خلاصه مطالب ذکر شده در این موارد عبارتند از بیان معنا و مفهوم تیسیر، اهداف، جایگاه و مظاهر آسانگیری در قرآن و روایات و... می باشد. بر همین اساس انجام یک پژوهش کامل بسیار ضروری به نظر می رسد و به لحاظ علمی از ارزش بالایی برخوردار خواهد بود. این موضوع علاوه بر اینکه مطلبی نورا مورد تحقیق قرار می دهد، به سهم خود بخشی از خلاء موجود در مباحث تربیتی را در این زمینه جبران خواهد نمود. هرچند با توجه به آثار اندک در این زمینه انجام تحقیق مشکل به نظر می رسد ولی امتیاز این تحقیق یعنی نو بودن موضوع بحث و اهمیت و ارزش بالای آن جبران سختیهای این پژوهش را می نماید.

۶- روش تحقیق:

نوع تحقیق کتابخانه ای و روش آن توصیفی و تحلیلی می باشد. در این تحقیق پس از جمع آوری اسناد و تهیه فیش ها با توجه به پیشینه بحث و سئوالات تحقیق به استخراج پاسخ ها از آیات و روایات پرداخته خواهد شد. در بررسی آیات مربوطه مراجعه به تفسیر های معتبر از جمله اثر گران سنگ علامه طباطبایی در المیزان خواهد شد. در بررسی روایات از کتاب ها و مجموعه های اخلاقی نظیر جامع السعادات نراقی و محجۃ البیضاء فی احیاء الاحیاء فیض کاشانی استفاده خواهد شد.

۷- ساختار تحقیق:

این پژوهش شامل

بخش اول: مفاهیم و کلیات پژوهش: فصل اول: مفهوم شناسی، فصل دوم: کلیات

بخش دوم: دلالت صریح و ضمنی اصل تیسیر در قرآن و سنت

فصل اول: مبانی عمومی تیسیر در اسلام

فصل دوم: مناسبات تیسیر با احکام خاص

فصل سوم: مصادیق تیسیر در قرآن و سیره معصومین (علیهم السلام)

بخش سوم: روشها، موانع و آسیب ها. فصل اول: روشهای اعمال تیسیر، فصل دوم: موانع، فصل سوم: آسیب شناسی.

نتیجه گیری.

پیشنهادات.

منابع و مأخذ.